Tatiana Witkowska

Nowy bard. Twórczość i działania Tomáša Hnídky w dyskursie czeskiej skrajnej prawicy

„Piosenka, której nie puszczają w ani jednym radiu – Karel Kryl wiedział o tym już przed ponad 20 laty. Słuchając tej piosenki mam ciarki”¹ (Kučera, 2016). E-mail z takim opisem, z dołączonym nagraniem, krążył wśród czeskich internautów w latach 2016–2017. Tekst piosenki zaczynał się od słów: „W ziemi chrześcijan meczet stoi / Niech mi ktoś z was odpowie, / dlaczego kościoła w arabskich ziemiach nie wybudują / a mój kraj jest wszędzie pośmiewiskiem” (Hnídek, 2013) i był zatytułowany *Meczet* (Mešita). Niektórzy przekazywali wiadomość dalej, twierdząc, że najbardziej znany czeski bard antykomunistyczny – Karel Kryl – przed laty przewidział negatywne skutki napływu ludności muzułmańskiej do Europy (Cemper, 2019). Inni poddawali w wątpliwość jej autorstwo, pozostali wskazywali, że tekst napisał Tomáš Hnídek, lider zespołu Ortel, łączony ze środowiskami czeskiej skrajnej prawicy (Mareček, 2017, s. 18).

Opisane zdarzenie stało się inspiracją do napisania niniejszego artykułu, w którym za cel postawiłam sobie próbę analizy zjawiska eksploatacji wyobrażeń zbiorowych oraz instrumentarium łączonego w czeskiej świadomości z nurtem bardowskim, w tym odwołań do sylwetki Karela Kryla, przez Tomáša Hnídkę oraz środowiska skupione wokół czeskich prawicowych radykałów. Na potrzeby artykułu dokonałam analizy wybranych działań lidera

¹ Jeśli nie zaznaczono inaczej, wszystkie cytaty w przekładzie autorki artykułu.

zespołu Ortel i ich recepcji w dyskursie czeskich środowisk skrajnie prawicowych ostatniej dekady. Szczególną uwagę zwracam na aktywność twórcy w sferze autokreacji i zabiegów kreacyjnych wdrażanych przez jego sympatyków oraz przedstawicieli ugrupowań należących do wspomianej opcji politycznej. Wskazuję, w jakim stopniu dane działania były powiązane z treściami o charakterze mowy nienawiści i jaki to może mieć wpływ na dalszą recepcję twórczości bardowskiej oraz procesy tworzenia nowej polityki pamięci w Czechach.

Analizie poddałam dyskurs, który jest prowadzony zarówno w mediach, jak i za ich pośrednictwem (Kawka, 2012, s. 36). Przyjęłam, że analiza mediów nie tylko ukazuje panujące w danym okresie poglądy i sympatie, ale że wskazuje również na aktywny udział mediów w kształtowaniu się świadomości opinii publicznej, a tym samym całego dyskursu publicznego (Loewe, 2014, s. 14).

Za źródła posłużyły mi artykuły dotyczące działalności artystyczno-politycznej Hnídka oraz wywiady z nim przeprowadzane, które ukazały się drukiem, w internecie, w telewizji i w radiu oraz na oficjalnych stronach wybranych ugrupowań politycznych w sieciach społecznościowych. Uwzględniłam również publikacje zamieszczone na wybranych portalach internetowych, popularnych wśród sympatyków czeskiej skrajnej prawicy², by stworzyć kompleksowy zbiór. W przypadku mediów wybrałam te o największym zasięgu krajowym. Dominacja źródeł internetowych wynika z faktu, że sieć pozostaje obecnie najbardziej wydajnym kanałem komunikacji, gwarantującym większy i szybszy zasięg oraz znaczną swobodę wygłaszanych poglądów.

Analizę przeprowadziłam, opierając się na założeniu, że nurt bardowski w krajach postkomunistycznych wiąże się z wieloma wyobrażeniami mocno zakorzenionymi w świadomości społecznej. Na skutek ścisłego powiązania działalności artystyczno-politycznej bardów z kalendarzem historycznym kraju, twórcy – zwłaszcza przedstawiciele nurtu aktywni przed 1989 rokiem – pozostają częścią czeskiej kultury pamięci (Prokeš, 2011, ss. 153–156). Nadal najbardziej rozpoznawalnym przedstawicielem tego nurtu pozostaje w Czechach Karel Kryl (1944–1994) – bard, poeta, prozaik, grafik. Autor utworu *Bratříčku, zavírej vrátka* (Braciszku, zamknij furtkę) uznawanego za nieoficjalny hymn przeciwników reżimu komunistycznego w Czechosłowacji. Po wydarzeniach Praskiej Wiosny Kryl zdecydował się na emigrację. W Niemczech nadal tworzył, pracował także dla Radia Wolna Europa. W okresie

² Internetowe stacje radiowe: Rádio Patriot, Svobodné rádio; portale internetowe: Blok proti islamizaci (www.blokprotiislamizaci.cz), Internetové noviny Rukojmí.cz (www.rukojmi.cz), Islám v ČR nechceme (www.ivcrn.cz), Magazín PraKultura (www.prakultura.cz), Nová republika z.s. (www.novarepublika.cz), Fragmenty. Kulturně-hospodářská revue (www.fragmenty.cz).

aksamitnej rewolucji aktywnie wspierał działania opozycji. Po 1989 roku był znany ze swoich krytycznych komentarzy na temat przemian społeczno-politycznych w Czechach.

Przez pojęcie „skrajna prawica” rozumiem ugrupowania polityczne oraz skupione wokół nich środowiska sympatyków wyznające idee nacjonalizmu (z elementami ideologii neonazistowskiej). Wyzwania, którym stawiają czoło kraje europejskie w obliczu trwającego od kilku lat tzw. kryzysu uchodźczego, spowodowały zauważalny wzrost postaw nacjonalistycznych. Nie inaczej wygląda sytuacja w Czechach, gdzie rokrocznie odnotowuje się wzrost popularności idei nacjonalistycznych³. Choć czeska prawica pozostaje grupą dość niejednorodną, to w programach poszczególnych ugrupowań można odnaleźć kilka punktów wspólnych. Dominującym rysem pozostaje nacisk na wartości narodowe i łącząca się z tym obawa przed ich zatraceniem we współczesnym wielonarodowym społeczeństwie europejskim.

W 2018 roku odnotowano przekierowanie części przejawów nienawiści wobec Romów na wyznawców islamu, uchodźców i imigrantów oraz na osoby im przychylnie (Ministerstvo vnitra, 2019). Niektórzy zwolennicy skrajnej prawicy – np. ruch *Islám v Česku nechceme* (Nie chcemy islamu w Czechach) – zapowiadają wręcz, że w razie braku aktywności ze strony władz będzie trzeba wdrożyć obywatelskie działania siłowe. W podobnym duchu formułowane są również postulaty zaprzestania tzw. pozytywnej dyskryminacji mniejszości, która ma się w Czechach przejawiać faworyzowaniem społeczności romskiej. Kolejną cechą jest silne zacięcie antykomunistyczne, a zarazem niezadowolenie z okresu transformacji i późniejszych przemian (Bastl i in., 2011, s. 200). W tym kontekście podkreśla się zaniedbanie bądź wręcz marginalizację kwestii patriotyzmu i tożsamości narodowej przez ówczesne władze.

W świetle wymienionych postulatów i poglądów coraz częściej w ciągu ostatniej dekady w czeskim dyskursie publicznym przewija się twórczość Hnídka i zespołu Ortel, założonego przez niego w 2002 roku (Ortel, b.d.). Hnídek pozostaje nie tylko wokalistą grupy, ale również autorem tekstów i muzyki. W początkach swojej kariery muzycznej był perkusistą zespołu Conflict 88, który przynależał do nurtu muzyki *white power* (Mareš, 2009, s. 15). W swojej twórczości zespół nie krył sympatii do neonazizmu i nawoływał do dyskryminacji ze względu na przynależność etniczną i wyznanie. Jego sympatycy wywodzili się w większości z nurtu PEX, czyli środowisk ekstremistycznie prawicowych (Ministerstvo vnitra, 2008), przez co

³ W raporcie czeskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczącym przejawów ekstremizmu i nienawiści wynikającej z uprzedzeń w 2018 r. odnotowano wzrost liczby osób ściganych za czyny karalne popełnione z pobudek rasowych, narodowościowych oraz nienawiści (Ministerstvo vnitra, 2019, s. 27).

grupa pozostawała pod stałą obserwacją czeskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Hnídek nie wypierał się nigdy swoich związków z zespołem Conflict 88, ale nie zgadzał się na łączenie swojego nazwiska z jego ideologią, twierdząc, że nie był autorem piosenek (Čápravá, 2015). Swoją ówczesną działalność muzyczną określał jako jeden z etapów rozwoju artystycznego. Powtarzał, że „wszystko, co nas posuwa w jakimś pozytywnym kierunku, stanowi zawsze dobre doświadczenie” (Menschik i in., 2016, s. 80).

Początki

Informacje o początkach zespołu Ortel są niezwykle skąpe i ograniczają się głównie do wiadomości pochodzących od samego Hnídka. Wiadomo, że początkowo występowali w barach, dla małego grona osób. Od debiutanckiego albumu *Nevinnej* (Niewinny, 2007) w utworach coraz bardziej dominowała⁴ tematyka charyzmatyczna, w tym takie kwestie jak: naród, tradycja, tożsamość narodowa, etos rycerski oraz poglądy nacjonalistyczne przedstawiane jako „nowy patriotyzm” (Kilián, 2018). W twórczości Hnídka naród stanowi homogeniczną społeczność, którą łączy braterstwo krwi. Świat przedstawiony budowany jest w tekstach na zasadzie opozycji „my” vs. „oni”, gdzie „my” stanowi wyobrażoną grupę czeskich patriotów konfrontowanych z niekontrolowanym napływem „ich” – obcych zarówno mieszkających bliżej (Romów, obcokrajowców z państw ościennych), jak i przybywających z daleka (obywateli państw muzułmańskich, emigrantów z Afryki i Azji). Obcy są opisywani w sposób deprecjonujący, jako „dziwki”, „złodzieje”, „mordercy”, natomiast „my” to „członkowie narodu”, „bohaterowie”, „patrioci”. Binarność świata uwydatniają motywy walki i wojny – tego typu skojarzenia wzmacnia znaczna apelatywność tekstów, wywołująca skojarzenia z zagrzewaniem do walki. Postawa konfrontacyjna pojawia się też w opisach bliżej nieokreślonych „grup trzymających władzę”, których działania negatywnie wpływają na funkcjonowanie państwa (korupcja, złe gospodarowanie środkami publicznymi). Podmiot liryczny (lub grupa, w imieniu której występuje) jest przedstawiany jako jednostka przebywająca w nieprzyjawnym, choć ojczystym środowisku, ciągle narażona na różnego rodzaju zagrożenia. Opisywanym motywom towarzyszy poczucie wykorzenienia i alienacji, dopełniające obrazu jednostki występującej samotnie przeciwko establishmentowi.

⁴ W sumie zespół Ortel wydał dziewięć albumów: *Nevinnej* (Niewinny, 2007), *Co se stalo* (Co się stało, 2009), *Ideje* (Idee, 2010), *Problém* (Problem, 2012), *Mešita* (Meczeta, 2013), *Defenestrace* (Defenestracja, 2014), *Zůstaň mým domovem* (Zostań moją ojczyzną, 2015), *Pochodeň* (Pochodnia, 2017), *Diktátor* (Dyktator, 2019).

Ścieżką polityki

Wraz ze stopniową ewolucją twórczości wzrastała również aktywność Hnídky na polu politycznym związanym z działaniami ugrupowań czeskiej skrajnej prawicy. Jednym z pierwszych wydarzeń, podczas których media dostrzegły jego udział, była antyromska demonstracja w Pilźnie w 2013 roku (ČTK & ryz, 2013). Jednak już wcześniej osoba Hnídky bywała łączona ze środowiskami skrajnej prawicy, na przykład za sprawą utworu *Hadr* (Ściera) z debiutanckiego albumu. W 2009 roku posłużył on za nieoficjalny hymn⁵ (Netolická, 2009) ugrupowaniu Dělnická strana (Partia Robotnicza, DS), które rok później zostało zdelegalizowane. Jego program o charakterze eurosceptycznym i nacjonalistycznym, częściowo nawiązujący do ideologii faszystowskiej, kontynuuje partia Dělnická strana sociální spravedlnosti (Partia Robotnicza Sprawiedliwości Społecznej, DSSS).

Hnídek zaczął coraz częściej występować podczas różnych mitingów politycznych organizowanych przez środowiska skrajnie prawicowe. Jego nazwisko pojawiało się m.in. w powiązaniu z ugrupowaniem Národní demokracie (Narodowa Demokracja, ND) założonym przez Adama B. Bartoša, w którego poglądach dominuje antysemityzm, ekstremizm narodowy i eurosceptycyzm. W 2016 roku Hnídek wziął udział w organizowanej przez polityka demonstracji przeciwko Unii Europejskiej. W trakcie swojego wystąpienia wokalista nawiązał do Kryla: „Pewien bardzo mądry człowiek powiedział, że politykom nie można wierzyć, należy ich kontrolować”, a następnie wykonał piosenkę *Sviním* (Świniom), w której ostro skrytykował polityków. Wkrótce szerokim echem odbiło się jego oficjalne poparcie udzielone w wyborach parlamentarnych w 2017 roku stowarzyszeniu Řád národa – Vlastenecká unie (Porządek Narodu – Unia Patriotyczna), należącemu do nurtu konserwatywnego nacjonalizmu, uznawanemu za forum przedstawicieli frakcji prorosyjskiej w Czechach. W oświadczeniu wydanym wraz z jego przewodniczącym, Josefem Zicklerem, czytamy, że „podjęto wspólne działania mające prowadzić do zachowania tożsamości narodowej, praw do samookreślenia ojczyzny i jej obywateli, zachowania tradycji, historycznego dziedzictwa przodków oraz równości wszystkich obywateli w obliczu prawa” (Kábatová, 2017). W ramach tej współpracy zespół Ortel przygotował videoklip wyborczy, a Hnídek wziął udział w cyklu spotkań politycznych, podczas których opatrzył wykłady Zicklera muzycznym komentarzem złożonym z własnych piosenek. Nawiązał również współpracę

⁵ Wokalista utrzymywał, że o wykorzystaniu nagrania dowiedział się „po fakcie”, a po konsultacjach z zespołem oraz przedstawicielami partii zgodził się na dalsze używanie utworu w ramach kampanii.

artystyczną z Ondřejem Ďuricą – frontmanem słowackiego zespołu Biely odpor (Biały Opór) łączonego z Marianem Kotlebą – przewodniczącym słowackiej skrajnie prawicowej partii Ľudová strana Naše Slovensko (Partia Ludowa Nasza Słowacja) znanym z organizacji manifestacji antytromskich i antyeuropejskich. Razem z Ďuricą wziął udział w kilku koncertach i mitingach politycznych.

Śladami Kryla

Rozwój działań na polu politycznym zbiegł się u Hnídky z coraz częstszym nawiązywaniem do nurtu bardowskiego. W tym kontekście można zaobserwować poszerzanie sposobów ekspresji scenicznej o występy solowe na wiecach przy akompaniamencie gitary akustycznej, dzięki czemu wizerunek wokalisty rockowego stopniowo nabierał cech bardziej intymnych wypowiedzi twórcy zaangażowanego. Celowość działań autokreacyjnych potwierdzają jego ówczesne wypowiedzi dla prasy, gdzie twierdził, że zadaniem nowej formuły jest „żeby myśl Ortela mogła dotrzeć do większej liczby osób” (*Ortel – rozhovor na rádiu s Petrockem*, 2015).

Na poziomie treści utworów najbardziej zauważalne nawiązania do nurtu bardowskiego widoczne są w albumie *Ideje* (2010), gdzie w tytułowym utworze pojawiła się sylwetka Kryla. W tekście występuje motyw dziecka-podmiotu lirycznego, które w ukryciu słucha piosenek czeskiego pieśniarza i dziwi się, że jego twórczość jest zakazana. Następują opisy czasów współczesnych określanych jako „ponowny okres zakazów i sankcji, gdzie patrioci są zaszczuci i żyją w strachu” (Hnídek, 2010). Ostatnia zwrotka kulminuje w rodzaj manifestu, w którym podmiot liryczny deklaruje, że nikt go nie powstrzyma przed śpiewaniem o tym, w co wierzy.

Omawiany utwór pozostaje do dziś z wielu powodów niezwykle symptomatycznym tekstem na tle całej twórczości Hnídky. Jego trójdzielna struktura na osi: przeszłość (pochodzenie) – teraźniejszość – przyszłość (misja) sprawia, że utwór zaczyna nabierać cech manifestu. Ustala nie tylko chronologię twórczości autora, ale zarazem włącza ją w nurt twórczości zaangażowanej, z odwołaniami do Kryla oraz do łączonego z nim dziedzictwa kulturowego. Wywołuje to wrażenie, że Hnídek staje się jego kontynuatorem czy wręcz następcą w sferze działań artystyczno-politycznych. Skojarzenia z czeskim pieśniarzem nasuwają się zarówno na skutek aranżacji muzycznych utworu, jak i używania podobnych sformułowań i metaforyki, np. „zadupat nás chcete do hlíny a prachu” („chcecie nas wdeptać w glinę i pył”) u Hnídky w utworze *Ideje*, a „Cesta je prach a štěrk a udusaná hlína”

(„Droga to pył i żwir, i ubita glina”) w *Morituri te salutant* Kryla. Piosenka *Ideje*, w przeciwieństwie do większości utworów na płycie, jest wykonywana wyłącznie przy akompaniamencie gitary akustycznej i skrzypiec, co stanowi *novum* w repertuarze wokalisty, przybliżając go do twórczości bardowskiej w ogóle.

W ten sposób Kryl staje się patronem twórczości Hnídky i zespołu Ortel. Zestawienie z obrazem dziecka słuchającego zakazanych piosenek powoduje, że utwór nabiera cech rytu inicjacji. Podmiot liryczny, opisując „nieprzyjazną” teraźniejszość, podkreśla, że obecnie panują takie same okoliczności jak w okresie totalitarnym, kiedy Kryl wydawał swoją pierwszą płytę. Łączą się z tym opisy zamiarów podmiotu, który „w imię wolnej ojczyzny, będzie ciągle powtarzać swoje słowa” (Hnídek, 2010). W wypowiedziach podmiotu pojawia się tryb rozkazujący, stosowany wymiennie z formami pierwszej osoby liczby pojedynczej i mnogiej – „Pozwólcie mi śpiewać, pozwólcie nasze tony grać” (Hnídek, 2010). Za sprawą tego typu zabiegów Hnídek-podmiot liryczny określa swoją pozycję jako rzecznika grupy o podobnym światopoglądzie.

Kolejne odwołania do Kryla jako nauczyciela oraz źródła inspiracji można odnaleźć w opisie historii zespołu, gdzie wokalista oświadcza: „zainspirowany ideami Karela Kryla zdecydowałem się udać tą [samą] drogą z rockowym sercem i czystą myślą” (Ortel, b.d.). Potwierdza ten zamiar w wywiadach, podkreślając szacunek, jaki żywi wobec barda i jego dokonań, a zarazem kreując obraz relacji między nimi na osi uczeń-mistrz (*Tomáš Ortel opět na Svobodném rádiu*, 2017). Tego typu wypowiedzi mogą dawać dwojaki efekt. Nie tylko podkreślają zaangażowanie i czystość intencji, ale również ponownie umiejscawiają Kryla w roli jednego z elementów mitu założycielskiego własnej twórczości (Zemanová-Kopecká, 2013)⁶.

Zakazują mnie!

Niezaprzeczalnie na przeobrażanie się wizerunku Hnídky i intensyfikację poszczególnych zabiegów autokreacyjnych znaczny wpływ miały czynniki zewnętrzne – okoliczności towarzyszące jego działaniom oraz reakcje, jakie wzbudzały w opinii publicznej, np. obecność policji podczas koncertów zespołu od 2010 roku na skutek coraz większego udziału

⁶ Wokalista zespołu Ortel nie jest pierwszą osobą, która uciekała się do tego zabiegu autokreacyjnego. Z podobnych praktyk korzystał m.in. piosenkarz Daniel Landa podczas koncertu *Večer písní Karla Kryla pro český národ* (2004) i towarzyszących mu wydarzeń czy też polityk Miloš Zeman podczas kampanii prezydenckiej w 2013 r.

sympatyków środowisk PEX (Ministerstvo vnitra, 2013) lub fakt, że utwory zespołu nie były puszczane ani w komercyjnych, ani w państwowych stacjach radiowych i telewizyjnych. Wpłynęło to w znacznym stopniu na formowanie głównej osi, wokół której Hnídek rozwijał swój wizerunek: motywu artysty zakazanego.

Głównym paliwem dla tego rodzaju działań okazały się okoliczności towarzyszące ankiecie Český slavík Mattoni – corocznemu głosowaniu na najbardziej popularnego czeskiego wokalistę i zespół muzyczny, które można uznać za moment przełomowy w historii zespołu Ortel, a zarazem niewyczerpane źródło inspiracji do tworzenia kolejnych zabiegów wizerunkowych wokół frontmana zespołu. Choć w zestawieniach ankiety zespół Ortel i sam Hnídek zaczęli się pojawiać od roku 2013 (Zelenka, 2015), to uwagę opinii publicznej zwrócili dopiero w roku 2015, kiedy to Ortel zajął drugie miejsce w kategorii „zespół roku”, a Hnídek – trzecie miejsce w kategorii „wykonawca”. W kolejnej edycji konkursu uplasowali się na drugim miejscu w swoich kategoriach. Dodatkową wrzawę wywołała reakcja Radka Bangi z zespołu Gypsy.cz, popularnego rapera romskiego pochodzenia, który podczas wręczania nagrody na znak protestu opuścił salę (ČTK, 2018). Przed ogłoszeniem kolejnych wyników w 2017 roku w mediach rozgorzała dyskusja, czy Ortel zostanie ponownie wyróżniony i jakie mogą być tego skutki. Wraz z ogłoszeniem wyników organizator wydarzenia, agencja Musica Bohemica, oświadczył, że podczas głosowania na zespół Ortel i Hnídkę doszło do naruszenia zasad *fair play*. Sympatycy zespołu głosowali w sposób zorganizowany (m.in. za sprawą akcji *Tomáš Ortel Českým slavíkem 2017* – Tomáš Ortel Czeskim Słowikiem 2017 – zainicjowanej przez jego fanów na Facebooku). W rezultacie organizator zdecydował się przyznać zespołowi Ortel i Hnídkowi taką samą liczbę głosów, jaką uzyskali w roku poprzednim. Decyzja spotkała się z falą protestów zarówno ze strony zwolenników twórczości Hnídky, sympatyków środowisk skrajnie prawicowych, jak i niektórych nagrodzonych twórców. Zdobywca pierwszego miejsca – zespół Kabát – zdecydował się zwrócić wyróżnienie (Špulák, 2017). Wkrótce Musica Bohemica wydała oświadczenie, że nie będzie organizować kolejnej edycji ankiety, dopóki nie znajdzie sposobu, jak zapobiegać podobnym sytuacjom w przyszłości (Hnátek, 2018).

Opisane zdarzenia z jednej strony niezaprzeczalnie podwyższyły rozpoznawalność zespołu, z drugiej zaś wywołały falę ostracyzmu wobec jego działań. Otwarcie okazywało niechęć wielu znanych przedstawicieli branży muzycznej, co niekiedy prowadziło do odwoływania wydarzeń, w których zespół miał brać udział (Neugebauer, 2019). Pojawiły się również zorganizowane działania oddolne, jak np. petycje wzywające sponsora konkursu Český slavík do zdystansowania się od zespołu Ortel, wystosowane m.in. przez znanych czeskich pisarzy

(ČTK, 2015), akcje w sieciach społecznościowych typu *Mattoni už není pro mě – Měsíc nepití Mattoni – sponzora českých neonacistů* (Mattoni już nie dla mnie – Miesiąc bez picia Mattoni – sponsora czeskich neonazistów) na portalu Facebook, nawołujące do bojkotu produktów Mattoni (mik, 2015), czy też apele mieszkańców do lokalnych władz o odwołanie koncertów zespołu (Kropáčková, 2016). Skutki wrzawy medialnej zespół najsilniej odczuł na poziomie rozpowszechniania swojej twórczości – utwory Hnídka zaczęły być cenzurowane bądź usuwane z portalu YouTube na skutek skarg innych użytkowników (Buchert, 2018). Na podobny krok zdecydował się wcześniej serwis www.bandzone.cz

Wraz z pojawianiem się kolejnych ankiet Hnídek coraz konsekwentniej eksploatował zainteresowanie swoją osobą, budując wizerunek twórcy zakazanego. W wypowiedziach przychylnych mu publicystów pojawiały się słowa „cenzura” i „prześladowania”, które determinowały, a zarazem utrwały wizerunek Hnídka jako człowieka, którego bliżej nieokreślona, elitarna grupa zakazała ze strachu. „Boją się tego, żeby ktoś nie zaszczerpił w narodzie idei, że jest możliwa zmiana, która mogłaby tych drani odciąć od koryta. Boją się słusznego gniewu narodu, a nie ma nic ważniejszego niż naród, niż ziemia ojczysta...” (Rambousek, 2016). Tego typu sformułowania implikują wizerunek Hnídka jako osoby silnej i odważnej, kontynuującej swoje działania pomimo przeciwności losu. W podobny sposób przedstawiał wokalistę w swoim programie czeski magnat medialny, a zarazem aspirujący polityk, Jaromír Soukup, który w ostatnich latach udziela poparcia takim politykom jak Miloš Zeman czy Tomio Okamura w swoich programach publicystycznych na należącym do niego kanale TV Barrandov. Soukup twierdził, że ludzie obawiają się Hnídka, ponieważ ten opisuje „rzeczy takie, jakimi są, prosto z mostu, co nie zjednuje mu przyjaciół” (*T. Ortel a A. Brichta v pořadu Instinkty Jaromíra Soukupa*, 2018). Sympatycy Hnídka, podkreślając ograniczenia, których doświadczał, przedstawiali zarazem muzyka i jego twórczość jako alternatywę dla dyskursu oficjalnego.

W tym okresie w budowaniu wizerunku Hnídka jako artysty zakazanego uczestniczyły niektóre ugrupowania skrajnie prawicowe. Przedstawiciele Národní Demokracie twierdzili w 2017 roku, że okoliczności towarzyszące ówczesnemu ogłoszeniu ankiety są dowodem na wydanie odgórnego zakazu wobec działań Ortela. Na swoim profilu na Facebooku ugrupowanie opisywało tę sytuację jako dowód na to, że „reżim próbuje cenzurować tego, który nie boi się nazwać rzeczy takimi, jakimi są” (NE Bruselu – Národní demokracie, 2017a). Wkrótce zamieściło, ich zdaniem, prawdziwe wyniki ankiety opatrzone komentarzem: „prawdy nie da się uciszyć cenzurą” (NE Bruselu – Národní demokracie, 2017b). Rok później komentowało decyzję Musica Bohemica o zawieszeniu konkursu jako dowód na to,

że „režim boi się českých patriotův” (NE Bruselu – Národní demokracie, 2018). W podobnym tonie wypowiadał się znany z populistycznych poglądów założyciel partii Svobodná a přímá demokracie (Wolna i Bezpośrednia Demokracja, SPD) Tomio Okamura, podkreślając, że sytuacja z 2017 roku to przykład manipulacji i odgórnego cenzury (red & drb, 2017). Wszyscy zgodnie apelowali o oddawanie głosów na Hnídka i zespół Ortel. W ich ujęciu głosowanie miało być nie tyle oznaką niezadowolenia z powodu obserwowanej dyskryminacji, ile wręcz przejawem protestu politycznego (Vitvar & Čápková, 2016).

W powiązaniu z opisanymi okolicznościami ponownie warto uwypuklić powrót postaci Kryla. Zwłaszcza sympatycy Hnídka sugerowali, że na skutek wygłaszania krytycznych wypowiedzi dotyczących go podobne reperkusje jak barda. Paralele na osi „Hnídek – Kryl – zakaz” były tworzone dwójako. Pieśniarz bywał przedstawiany jako postać zakazywana ze względu na swoją krytykę ustroju komunistycznego (Lang, 2016). W kontekście wyników ankiety z 2017 roku podkreślano, że przed upadkiem komunizmu w Czechach obowiązywał w tym konkursie nakaz wyrzucania głosów nadesłanych na wykonawców będących na indeksie ówczesnych władz: „Bali się Kubišky [Marta Kubišová], bali się Kryla, bali się zespołu Pražský výběr, bali się [Vladimíra] Matušky i ciągle boją się Ortela” (Větvicka, 2017). Motyw Kryla jako artysty zakazanego pojawiał się również w kontekście jego działań po aksamitnej rewolucji. „Zniknął nam z radia również ten bard [Kryl], aby (...) nie zwracano uwagi na wydarzenia, do których zaczęło dochodzić w polityce od 1989 roku” (Mały, 2016). Tego typu zabiegi kreacyjne cechuje wysoki potencjał, bowiem tworzenie analogii między działaniami Hnídka (i jego zwolenników) a Krylem według schematu „kiedyś zakazywano jego, teraz zakazują nas” sugeruje odbiorcom, że zjawisko cenzury występuje również w kraju demokratycznym. Równocześnie, włączając w taki kontekst dorobek barda, sugeruje się prawdziwość takich twierdzeń.

Nasza prawda

W prezentowanym ujęciu motyw artysty zakazanego niezwykle silnie implikuje temat prawdy. Prawda w rozumieniu artysty to bliżej nieokreślone treści „niewygodne” dla niesprecyzowanej grupy „ich”, przedstawicieli obecnego establishmentu (Hora, 2017). Ta kwestia często przewija się w wypowiedziach sympatyków Ortela, którzy podkreślają: „Prawda ich parzy. Boją się jej, to dobrze” (Rambousek, 2015). Hnídek jest przedstawiany jako „jeden z niewielu, którzy wierzą sami w siebie i starają się być przykładem dla wszystkich tych, którzy mają wątpliwości lub nie znaleźli odwagi, żeby na głos wypowiedzieć własną prawdę” (Kabátová, 2017). Tego

typu wypowiedzi determinują skalę i rangę twórczości artysty, legitymizują jej założenia i równocześnie klasyfikują ją jako akt sztuki zaangażowanej. Wizerunek Hnídky wzbogacony zostaje o kolejne rysy – depozytariusza prawdy oraz rzecznika środowisk, które ją wyznają. I tak na portalach skrajnej prawicy pojawiają się wypowiedzi typu: „swoimi tekstami, tak jak kiedyś Karel Kryl, chce Ortel wyrwać obywateli z wygodnego letargu i zmusić ich do otwarcia oczu na prawdę, która jest wokół nich” (Haslingerová, 2017).

Z wymienionymi elementami wizerunku ściśle łączy się wątek poczucia misji, który jest, w miarę rozwoju działań politycznych Hnídky, coraz bardziej eksploatowany. Z tej perspektywy artysta opisuje przyczyny, dla których wraz z zespołem zdecydował się wydać pierwszą płytę (*Ortel*, b.d.). Wątek ten pojawia się również w opisach ich działań: „własną pracą i postawą życiową wspieram wszystkich patriotów w naszym kraju i nigdy nie będę robić nic innego” (Kabátová, 2017). Efektem tej aktywności ma być „zjednoczenie ludzi, którzy mają takie same postawy, wyznają takie same wartości oraz którym przyszłość nie jest obojętna” (Čápková, 2015). Taki sposób prezentacji własnej twórczości przy równoczesnym podkreślaniu jej uwarunkowania społeczno-politycznego posiada znaczny potencjał perswazyjny, ponownie wpisując aktywność artysty w sferę sztuki zaangażowanej. Hnídek, opisując swoje osobiste wybory, podporządkowuje je automatycznie forsowanemu wizerunkowi artystycznemu. Komentując fakt, że jego piosenek nie można usłyszeć w rozgłoszeniach komercyjnych, stwierdza: „Prawdę mówiąc wiedziałem, za co się zabieram, jeśli wybiorę muzykę jako formę protestu” (Rochovanský, 2016). Należy podkreślić, że przenikanie się sztuki i życia u twórców muzycznych pozostaje jednym z wyobrażeń nierozzerwalnie związanych z nurtem bardowskim, a zarazem częstym zabiegiem kreacyjnym stosowanym przez pieśniarzy. Hnídek nie poprzestał na prezentowaniu siebie jako „pariasa mainstreamu”, ale zaczął wręcz kreować aurę zagrożenia wokół swojej postaci. Podczas prezentacji płyty *Problém* zainscenizowano brutalne aresztowanie Hnídky przez policję. Później wokalista tłumaczył tę scenę jako „próbę pokazania, że jako zespół stąpają po ostrzu noża, kiedy [w swojej twórczości] dotkną *niedotykalnych*” (*Ortel*, b.d.).

Przeciw systemowi

Obraz zakazanego artysty stojącego na straży prawdy umożliwił rozwój kolejnych elementów jego wizerunku – oporu i wynikającego z niego imperatywu walki. W wywiadach twórca często opowiadał o sobie w kategoriach wojownika, który toczy nie tylko walkę o swoje ideały, ale również przeciwko obecnemu systemowi. Jako źródło swoich postaw wskazywał

rozzarowanie przemianami polistopadowymi w ojczyźnie, czyniąc je główną przyczyną swojej utraty zaufania do instytucji państwowych w ogóle (Hora, 2017).

Z perspektywy potrzeb marketingu politycznego antysystemowe nastawienie Hnídka wpisuje się w retorykę czeskiej skrajnej prawicy, która przedstawia siebie jako opozycję totalną wobec urzędujących władz, za co jest prześladowana. Środowiska neonazistowskie i skrajnie prawicowe wykazują ogólną tendencję do prezentowania siebie jako dysydentów prześladowanych za mówienie prawdy (Vitvar & Čápová, 2016). Stąd też ich aktywność w kontekście okoliczności przeprowadzania ankiety Český slavík. Na skutek zawieszenia konkursu przypadek Hnídka stał się dowodem nie tylko na wygraną z mainstreamem, ale właśnie na możliwość załamania systemu (Haslingerová, 2019). Takie ujęcie umożliwia zarówno samemu Hnídkowi jak i jego zwolennikom tworzenie kolejnych analogii z twórczością zaangażowaną, a zwłaszcza z nurtem bardowskim, którego antysystemowość pozostaje jednym z jego znaków rozpoznawczych. Nawiązując do postaci Kryla, podkreślają, że bard, tak samo jak Hnídek, nie bał się krytykować działań, które mogły mieć negatywne następstwa dla ojczyzny, niezależnie od tego, jakie ugrupowania polityczne sprawowały władzę.

Fan – aktywny patriota

Wizerunku przedstawiciela sztuki zaangażowanej dopełniają wypowiedzi Hnídka dotyczące jego fanów. Początkowo określał ich jako grupę ludzi, którzy chcą posłuchać dobrej muzyki (Nečina, 2009). Jednak wraz z rozwojem działań na polu politycznym zaczął o nich mówić jako o aktywnych członkach społeczności, obywatelach swojej ojczyzny. Podczas koncertów często zwraca się do publiczności, mówiąc, że zadaniem zespołu Ortel jest „otwieranie ludziom oczu i wspólne poszukiwanie rozwiązań patowej sytuacji obecnie panującej w kraju” (*Ortel – křest alba Defenestrace (2.díl)*, 2014). Apelatywność tego typu przekazów wzmacniały również komentarze, które wiązały poszczególne utwory z aktualnymi wydarzeniami społeczno-politycznymi oraz stosowanie trybu rozkazującego (*Ortel – Zbehy 2018 19.5.2018*, 2018). Tego typu zabiegi mogły służyć zacieśnianiu więzów między odbiorcami, kreowaniu poczucia wspólnoty osób o podobnych poglądach, a odwołując się ciągle do sfery sztuki zaangażowanej i nurtu bardowskiego – upowszechniać skojarzenia, że akt słuchania piosenek jest rodzajem indywidualnego aktu nieposłuszeństwa i protestu. Efekty są dostrzegalne w komentarzach sympatyków Hnídka, wśród których pojawiają się

stwierdzenia, że na jego koncerty nie chodzą „żadni faszyci, ksenofobi czy ekstremiści, jak próbują kłamliwie wmówić narodowi nasze proeuropejskie neomarksistowskie media, ale obywatele, którym los naszego narodu nie jest obojętny” (Provazníková, 2016).

Hnídek nowym Krylem

Dowodem na skuteczność stosowanych w przypadku postaci Hnídka zabiegów kreacji i autokreacji są powracające próby łączenia wokalisty z postacią Kryla. Bywają to działania anonimowe, jak mem nawiązujący do zachowania Bangi podczas rozdania nagród Český slavík, gdzie zestawiono zdjęcia obu artystów opatrzone cytatami z ich utworów (Tichý St., 2016). Fragment tekstu romskiego rapera zawiera pełen wulgaryzmów, deprecjonujący obraz kobiety, natomiast pod zdjęciem wokalisty zespołu Ortel pojawia się cytat z utworu *Ideje*, w którym podmiot liryczny opisuje, jak słuchał zakazanych piosenek Kryla w dzieciństwie. Pod spodem widniał komentarz: „Banga należy do romskiej elity, natomiast Ortel uznawany jest za nazistę” (Dvořák, 2016). Do działań o podobnym charakterze można zaliczyć transparenty, które pojawiły się w kwietniu 2019 roku na koncercie zespołu. Widniał na nich napis: KRYL – ORTEL – SPD (Karlesz, 2019).

Przykładem działań zorganizowanych pozostaje inicjatywa stowarzyszenia Lidé lidem (Ludzie ludziom), które na swoich, nieistniejących już, stronach internetowych przedstawiało się jako ugrupowanie, które „mówi prawdę i ostrzega przed inwazją dżihadu, dewastacją tradycyjnej rodziny, deptaniem wartości sprawdzonych przez pokolenia oraz mafią sądową” (Švábek, 2017). Stowarzyszenie w porozumieniu z Międzynarodowym Komitetem Ochrony Europy i jej Dziedzictwa Kulturowego (*Mezinárodní výbor pro záchranu Evropy a jejího kulturního dědictví*) przyznało Hnídkowi wyróżnienie – Nagrodę Dziedzictwa Karela Kryla, którą uroczyste wręczono artyście podczas jednego z koncertów w 2017 roku w uznaniu jego zasług na polu artystycznym i społecznym, za „ochronę narodu, wartości, sprawiedliwości i demokracji oraz za odwagę osobistą i posłanie prawdy” (Golís, 2018).

Ta inicjatywa nie odbiłaby się szerszym echem w mediach, gdyby nie fakt, że wdowa po bardzie, Marlen Kryl, zdecydowała się wnieść sprawę do sądu, tłumacząc, że zarówno organizatorzy, laureat, jak i wydźwięk całego przedsięwzięcia pozostaje w sprzeczności ze światopoglądem i dorobkiem jej męża. Przedstawiciele stowarzyszenia argumentowali, że dorobek pieśniarza stanowi dziedzictwo narodowe, a nie własność prywatną. Sąd w Pilźnie przychylił się do wniosku wdowy i zakazał stowarzyszeniu powoływania się na postać

zmarłego barda (Ježek, 2018). Ta z pozoru dość marginalna inicjatywa wykazuje silny potencjał symboliczny, będąc swego rodzaju aktem kommemoratywnym z elementami mitu fundacyjnego, a zarazem przykładem tworzenia narracji, w której Kryl staje się elementem dyskursu o treściach ksenofobicznych i rasistowskich.

Wnioski

Zaprezentowane w artykule przykłady działań Tomáša Hnídky potwierdzają, że od kilku lat wokalista zespołu Ortel ponawia próby wpisania swojej działalności artystycznej i politycznej w ramy twórczości zaangażowanej, zwłaszcza czeskiego nurtu bardowskiego, zarówno poprzez nawiązywanie do określonych wyobrażeń zbiorowych, jak i zapożyczanie charakterystycznych dla nurtu elementów. Czyni tak zarówno na poziomie wizerunku twórcy, treści utworów i ich aranżacji, jak i na poziomie stosowanych podczas występów środków ekspresji.

W działaniach Hnídky można dostrzec kilka stałych linii narracyjnych. Zarówno w tekstach, jak i wypowiedziach przeważa podkreślanie przywiązania do ojczyzny, narodu jako zamkniętej społeczności połączonej więzami krwi, wydarzeń z czeskiej historii oraz wyobrażeń zbiorowych związanych z nurtem bardowskim za pośrednictwem sylwetki Karela Kryla. Z tą linią łączy często narrację prawdy, w której prezentowany jest jako jej strażnik i komentator. Hnídek wprowadza także narrację bohaterską, którą tworzy, mieszając elementy etosu rycerskiego z wątkiem zakazu, co niekiedy urasta do takich rozmiarów, że narracja ta przekształca się w narrację męczeńską.

Przykład Hnídky pokazuje, że przy forsowaniu danego wizerunku artystycznego mogą nieświadomie pomóc jego najzacieklejsi przeciwnicy. W rozpowszechnianiu i utrwalaniu motywu zakazu, będącego fundamentem jego image'u, niezaprzeczalnie pomogły czeskie media. Skupiały się i skupiają nadal głównie na prezentowaniu kontrowersyjnych działań i radykalnych wypowiedzi artysty oraz na ich krytyce, otaczając stopniowo Hnídkę aurą potencjalnego zagrożenia dla społeczeństwa. Hnídek i jego sympatycy umiejętnie te działania podsycają i wykorzystują do potwierdzenia swoich racji. Fakt, że utworów zespołu Ortel nie można usłyszeć w mediach komercyjnych i państwowych, a wokalista nie jest do nich zapraszany, spowodował, że Hnídek zyskał obecnie status „głośnego nieobecnego”.

W narracji przedstawicieli skrajnej prawicy i samego Hnídky zagrożenia upatrywane są zarówno na poziomie organizacji państwowości, jak i na poziomie jednostkowym – głównie ze strony mniejszości etnicznych, religijnych i seksualnych. Przedstawiciele poszczególnych grup są opisywani w sposób niezwykle deprecjonujący. Pojawianie się wezwań do zachowania czystości narodu czeskiego oraz sugerowanie siłowych rozwiązań w celu jej utrzymania potwierdza, że w prowadzonej narracji występują treści o charakterze mowy nienawiści. Sympatie, które żywią wobec Hnídky poszczególne ugrupowania należące do środowisk czeskiej skrajnej prawicy, są następstwem zjawisk ciągle znaczących w czeskim dyskursie publicznym. Pierwszym jest postępujący proces celebrytyzacji polityki i sprzyjający mu fakt, że zarówno Hnídek jak i zespół Ortel nadal wzbudzają silne emocje. Kolejną kwestią, w ostatnim czasie dość istotną w ramach marketingu politycznego, są zabiegi w sferze *political endorsement*. Trzecie zjawisko, być może najistotniejsze, ma równie długą tradycję co sprawowanie władzy – fakt, że muzyka pozostaje najbardziej wydajnym narzędziem przekazywania opinii. W czeskiej historii niejedna partia czy polityk próbowali nawiązywać do nurtu bardowskiego, chcąc korzystać z jego niesłabnącego potencjału symbolicznego w wyobraźni zbiorowej. Czeskie pieśniarstwo pozostaje bowiem ciągle zjawiskiem wartościowanym niezwykle pozytywnie, trwałym elementem kontrkultury (Prokeš, 2003) związanym z konkretnymi praktykami wspomnieniowymi (m.in. aktami usprawiedliwionego nieposłuszeństwa), łączonym silnie z pojęciem wspólnoty, a zarazem służącym często za pewien uznawany model wartości. Postać Kryla używana jest jako rozpoznawalna marka, która ewokuje określone narracje i wyobrażenia, a zarazem może wzbudzać w odbiorcy pewność, że dokonał właściwego wyboru. Ponadto prezentowanie go jako bezlitosnego krytyka zmian polistopadowych umożliwia skrajnej prawicy deprecjonowanie osiągnięć dotychczasowych rządów demokratycznych i pisanie na nowo pokomunistycznej historii Czech (Rataj, 2006). Eksploatowanie wybranych elementów nurtu bardowskiego, głównie estetyki sprzeciwu, prowadzi do wykreowania rzeczywistości w opozycji do czegoś lub kogoś. Występowanie przeciwko obecnemu systemowi prowadzi do podważenia zaufania do poszczególnych instytucji po to, by móc zająć ich miejsce. Opór przedstawiany jako sposób obrony *swojego świata* umożliwia prezentowanie własnych działań w kategoriach walki. Tworząc analogie z postacią Karela Kryla, wzmacnia się swój przekaz, dowodząc, że kontynuuje się już rozpoczętą walkę. Tego typu zabiegi świadczą nie tylko o chęci budowania własnej pamięci historycznej, ale wykazują również efekt integracyjny – starają się budować wspólnotę swoich sympatyków i jej tożsamość jako grupę jednostek ze społeczeństwa wykluczonych.

Taki model barda, w przeciwieństwie do prototypu sprzed 1989 roku, pozostaje niezwykle zmaskulinizowany i wzbogacony o elementy militarystyczne, tj. odzież militarną czy elementy scenografii, takie jak zasieki i działa (Filko, 2017, ss. 23, 48). Komunikacja z publicznością utrzymana jest w rytmicznej, rockowej aranżacji i zdominowana przez hasła walki i zakazanego patriotyzmu. W efekcie działania nowego barda mogą przyczyniać się do radykalizacji nastrojów społecznych i wspomagać proces dalszej polaryzacji.

Związki między skrajną prawicą a Tomášem Hnídkiem oraz wspólne forsowanie jego wizerunku jako nowego barda przyniosły obu stronom wymierne korzyści. W swoich raportach czeskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych podkreśla, że kariera zespołu Ortel jest przykładem tego, jak można wykorzystać krytykę związaną z falą emigracyjną do zwiększenia własnej popularności (Ministerstvo vnitra, 2016, s. 16). Pokazuje również, w jaki sposób użyć swojej rozpoznawalności do wykreowania siebie jako marki – to znamienne, że wokalista zmienił swoje nazwisko na Ortel. Po części zmianę nazwiska wymusił jednak fakt, że już wcześniej istniał inny zespół o tej samej nazwie.

Doszło zatem do paradoksalnej sytuacji: ideologiczne „złagodzenie” twórczości zespołu doprowadziło do zdystansowania się od niego skrzydła neonazistowskiego, ale zarazem Ortel wstąpił w przestrzeń publiczną wraz z głoszonymi hasłami agresywnego nacjonalizmu (Charvát, 2019, ss. 257–258). Oznacza to, że większy sukces i wzrost rozpoznawalności artysty zaczął wpływać na rozwój legitymizacji obecności poszczególnych ugrupowań jako równoprawnych członków dyskursu politycznego. Analizowane zjawiska mają charakter rozwojowy, co potwierdza coraz częstsze łączenie Hnídka z działalnością Okamury. W 2019 roku wokalista wystąpił z koncertem podczas międzynarodowego spotkania liderów partii eurosceptycznych o poglądach skrajnie prawicowych, organizowanego przez SPD, natomiast sam lider ugrupowania „ochrzcił” najnowszą płytę zespołu *Diktátor*.

Omawiane przykłady są świadectwem dwóch zjawisk. Po pierwsze dowodem na to, że twórczość bardowska, a zwłaszcza sylwetka Kryla, pozostaje w Czechach „elementem instytucjonalnie autoryzowanego kanonu” (Činátl, 2014, s. 11), za pomocą którego poszczególni uczestnicy dyskursu mogą komunikować własne idee i poglądy. Po drugie jest świadectwem prób nacjonalizacji wyobrażeń związanych z nurtem bardowskim w czeskim dyskursie publicznym, po raz pierwszy w tak systematyczny sposób, przez środowiska skrajnej prawicy, a zarazem chęci budowania nowej pamięci historycznej z elementami mowy nienawiści. W związku ze stopniowym wzrostem tendencji populistycznych w Europie można oczekiwać, że w przyszłości będziemy świadkami kolejnych działań tego typu.

Bibliografia

- Bastl, M., Mareš, M., Smolík, J., & Vejvodová, P. (2011). *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Grada.
- Buchert, V. (2018, kwiecień 19). *Podivná cenzura: Ortelova píseň Mešita je na youtube částečně blokována: Protižidovská skladba Sionismus nikoli*. Reflex.cz. <http://www.reflex.cz/clanek/86565/podivna-cenzura-ortelova-pisen-mesita-je-na-youtube-castecne-blokovana-protizidovska-skladba-sionismus-nikoli>
- Čápková, H. (2015, grudzień 5). Ortel nad Českem. *Respekt*, 2015(50). <https://www.respekt.cz/tydenik/2015/50/ortel-nad-ceskem>
- Čápková, H., & Vitvar, J. H. (2016, grudzień 3). Skupiny Ortel se nemusíme bát. *Respekt*, 2016(49). <https://www.respekt.cz/tydenik/2016/49/skupiny-ortel-se-nemusime-bat?issuelid=100155>
- Cemper, J. (2019, luty 17). *Krylova mešita, migranti na Masarykově náměstí, falešný citát Bismarcka. I Deník N si všiml mnoha šířených hoaxů*. Manipulátoři.cz. <https://manipulatori.cz/krylova-mesita-migranti-na-masarykove-namesti-falesny-citat-bismarcka-i-denik-n-si-vsimpl-mnoha-sirených-hoaxu/>
- Charvát, M. (2019). Fantazma nacionalismu: Jazyk, hudba a politika. W R. Štefančík (Red.), *Jazyk a politika: Na pomezí lingvistiky a politologie IV*. Vydavatelství EKONÓM.
- Činátl, K. (2014). *Naše česká minulost aneb jak vzpomínáme*. NLN – Nakladatelství Lidové noviny.
- ČTK. (2015, grudzień 8). *Spisovatelé vyzvali sponzora Českého slavíka k odmítnutí Ortelu*. Romea.cz. <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/spisovatele-vyzvali-sponzora-ceskeho-slavika-k-odmitnuti-ortelu>
- ČTK. (2018, styczeń 9). *Další trest za vyhrožování Bangovi: Za nenávistné komentáře na Facebooku udělil soud podmínku*. Aktuálně.cz. <https://zpravy.aktualne.cz/soud-za-vyhruzky-zpevaku-bangovi-udelil-muzi-podmineny-trest/r~9bc4e692f54711e7adc2ac1f6b220ee8/>
- ČTK, & ryz. (2013, sierpień 24). *V Plzni protestovalo proti 150 extremistům asi 300 odpůrců neonacismu*. Romea.cz. <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/v-plzni-protestovalo-proti-150-extremistum-asi-300-odpurcu-neonacismu>
- Dvořák, S. (2016, luty 12). *David Koller nebude vystupovat tam, kde hraje Ortel*. Novinky.cz. <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/david-koller-nebude-vystupovat-tam-kde-hraje-ortel-341437>
- Filko, J. (2017). „Nechci multi-kulti svět!": Hudební performance české kapely Ortel z etnomuzikologické perspektivy [Niepublikowana praca licencjacka]. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.
- Golis, O. (2018, luty 8). *Zdroj informací je mi ukradený, říká autor masivně šířeného dezinformačního e-mailu*. iROZHLAS.cz. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/autor-dezinformacniho-textu-oldrich-lukas_1802080615_ogo
- Haslingerová, I. (2017, kwiecień 12). *Tomáš Ortel vyjadřuje slovy i působivou hudbou současnou náladu většiny občanů*. Fragmenty. Kulturně-hospodářská revue. <http://www.fragmenty.cz/index.php/kultura/item/1658-tomas-ortel-vyjadruje-slovy-i-pusobivou-hudbou-soucasnou-naladu-vetsiny-obcanu>

- Haslingerová, I. (2019, kwiecień 23). *Praha – Václavské náměstí 25.dubna 2019 – Boj za národ!* Fragmenty. Kulturně-hospodářská revue. <http://fragmenty.cz/index.php/politika-cr/item/2766-praha-vaclavske-namesti-25-dubna-2019-boj-za-narod>
- Hnátek, V. (2018, wrzesień 20). *Český slavík letos nebude*. iDNES.cz. https://www.idnes.cz/kultura/hudba/cesky-slavik-letos-nebude.A180920_074839_hudba_vha
- Hnídek, T. (2010). *Ideje*. Ortel. <http://ortel.cz/tvorba/text-skladby-ortel-ideje-ideje>
- Hnídek, T. (2013). *Mešita*. Ortel. <http://ortel.cz/tvorba/text-skladby-ortel-zustan-mym-domovem-mesita>
- Hora, D. (2017, listopad 27). *Tomáš Ortel pro PL: Otírání bot o mé jméno bylo zřejmě již ve scénáři Slavíků*. ParlamentniListy.cz. <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Tomas-Ortel-pro-PL-Otirani-bot-o-me-jmeno-bylo-zrejme-jiz-ve-scenari-Slaviku-Jako-by-samozvana-elita-hercu-a-komiku-vkladala-sve-placene-nazory-do-poradu-A-lid-s-odporem-vypina-televizi-513926>
- Hora, D. (2019, marzec 23). „*Kdo zná celý můj repertoár, ví předem mou odpověď*”: Tomáš Ortel se pro PL vyjádřil k útoku na mešity v Christchurch. ParlamentniListy.cz. http://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Kdo-zna-cely-muj-repertoar-vi-predem-mou-odpoved-Tomas-Ortel-se-pro-PL-vyjadril-k-utoku-na-mesity-v-Christchurch-574945?utm_source=nm&utm_medium=xml
- Ježek, P. (2018, czerwiec 19). *Vdova po Krylovi uspěla, cena pro kontroverzního Tomáše Ortela neplatí*. iDNES.cz. https://www.idnes.cz/plzen/zpravy/pisnickar-karel-kryl-skupina-ortel-spolek-lide-lidem.A180619_154509_plzen-zpravy_vb
- Kábatová, Š. (2017, kwiecień 11). *Ortel jde do voleb, poloezoterický a prokremlský řád je i na jeho fanoušky moc, říká expert*. Lidovky.cz. https://www.lidovky.cz/domov/ortel-jde-do-voleb-poloezotoricky-a-prokremelsky-rad-je-i-na-jeho-fanousky-moc-rika-expert.A170410_174654_In_domov_sk
- Karlesz, Š. (2019, kwiecień 26). *Okamura, hajlování... Ortel dokonce srovnávali s Krylem! Co na sjezd nacionalistů říká Evropa?* Expres.cz. https://www.expres.cz/zpravy/tomio-okamura-demonstrace.A190426_123846_dx-zpravy_stes
- Kawka, M. (2012). *Sześć dyskursów o języku*. Menora.
- Kilián, M. (2018, marzec 20). *Tomáš Ortel: Chceme v lidech probudit soudržnost a vlastenectví*. Plzeňský deník. <https://plzensky.denik.cz/z-regionu/tomas-ortel-chceme-v-lidech-probudit-soudrznost-a-vlastenectvi-20180320.html>
- Kropáčková, R. (2016, marzec 18). *Nechceme kapelu Ortel zakazovat, protestujeme proti pozvání od obce, říká organizátor petice Šenk*. Český rozhlas. <https://plus.rozhlas.cz/nehceme-kapelu-ortel-zakazovat-protestujeme-proti-pozvani-od-obce-rika-6578736>
- Kučera, V. (2016, maj 23). *Jak lid uráží Karla Kryla*. Aktuálně.cz. <http://blog.aktualne.cz/blogy/vladimir-kucera.php?itemid=27433>
- Lang, V. (2016, luty 25). *Ortel vystoupí pod Řípem. „I Kryla dřív zatracovali,” hájí kapelu starosta*. Blesk.cz. <http://www.blesk.cz/clanek/376156/ortel-vystoupi-pod-ripem-i-kryla-driv-zatracovali-haji-kapelu-starosta>
- Loewe, I. (2014). Dyskurs medialny – przegląd stanowisk badawczych. *Forum Lingwistyczne*, 2014(1), 9–16.

Malý, L. (2016). *Stříbrný slavík přebírá úlohu Karla Kryla*. Internetové noviny Rukojmí.cz. <http://www.rukojmi.cz/clanky/kultura/2964-stribrny-slavik-tomas-ortel-prebira-ulohu-karla-kryla>

Mareček, P. (2017, luty 11). Nechte zpívat Ortela, krylovský mýtus mu nepatří. *Mladá fronta DNES* (Hradecký kraj), 2017(36), 18.

Mareš, M. (2009). *National and right-wing radicalism in the new democracies: Czech Republic*. Friedrich-Ebert-Stiftung. <http://www.fesbp.hu/common/pdf/Tschechien.pdf>

Menschik, T., Nachtmann, F., & Motýl, I. (2016). Jak Ortel przní Kryla. *Týden*, 2016(50), 80.

mik. (2015). *K Ortelu: „Příšerná zpráva o společnosti je to, že velká televize významná firma a plnej sál celebrit dělají jakoby nic”*. Romea.cz. <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/k-ortelu-priserna-zprava-o-spolecnosti-je-to-ze-velka-televize-vyznamna-firma-a-plnej-sal-celebrit-delaji-jakoby-nic>

Ministerstvo vnitra České republiky. (2008). *Information on the issue of extremism in the Czech Republic in 2007*. <https://www.mvcr.cz/mvcren/article/useful-information-documents-and-reports-documents-and-reports-issued-by-the-ministry-of-the-interior.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky. (2013). *Zpráva o projevech extremismu předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2012*. <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky. (2016). *Extremismus: Souhrnná situační zpráva 4.čtvrtletí roku 2015*. <https://www.mvcr.cz/clanek/ctvrtletni-zprava-mv-o-extremismu-703893.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky. (2019). *Zpráva o projevech extremismu předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2018*. <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

NE Bruselu – Národní demokracie. (2017a, listopad 27). *Strona domowa* [Strona Facebook]. Facebook. Pobraeno 13 lutego 2020, z <https://pl-pl.facebook.com/narodnidemokracie/photos/p.831139677057517/831139677057517/?type=1&theater>

NE Bruselu – Národní demokracie. (2017b, listopad 30). *Strona domowa* [Strona Facebook]. Facebook. Pobraeno 13 lutego 2020, z <https://pl-pl.facebook.com/narodnidemokracie/photos/p.832693680235450/832693680235450/?type=1&theater>

NE Bruselu – Národní demokracie. (2018, wrzesień 20). *Strona domowa* [Strona Facebook]. Facebook. Pobraeno 15 lutego 2020, z <https://pl-pl.facebook.com/narodnidemokracie/photos/a.243650439139780/1046948598809956/?type=3&theater>

Nečina, M. (2009, listopad 22). *Koncert skupiny Ortel neunikl pozornosti policistů*. Chrudimský deník.cz. https://chrudimsky.denik.cz/zpravy_region/koncert-skupiny-ortel-neunikl-pozornosti-policistu.html

Netolická, R. (2009, listopad 21). *Autoři hymny Dělnické strany vystoupí v Markovicích*. Chrudimský deník.cz. <https://chrudimsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/ortel-delnicka-strana-markovice20091120.html>

Neugebauer, A. (2019, kwiecień 10). *Hudební kapely nechťejí vystupovat s Ortelem: Nirvana Fest Open Air se ruší*. Domáci noviny.cz. <http://domacinoviny.cz/clanek/hudebni-kapely-nechteji-vystupovat-s-ortelem-nirvana-fest-open-air-se-rusi/>

Okamura, T. (2019, lipiec 30). *Evropská civilizace je dnes v největším ohrožení od druhé světové války*. Fragmenty. Kulturně-hospodářská revue. <http://www.fragmenty.cz/index.php/politika-cr/item/2849-evropska-civilizace-je-dnes-v-nejvetsim-ohrozeni-od-druhe-svetove-valky>

Ortel: Historie. (b.d.). <http://ortel.cz/historie>

Ortel – křest alba Defenestrace (2.díl) [Video]. (2014, listopad 13). YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=VM423UngcV0&list=RDVM423UngcV0&start_radio=1&t=1

Ortel – rozhovor na rádiu s Petrockem. (2015, listopad 24). YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=DzPZMkk33do>

Ortel – Zbehy 2018 19.5.2018 [Video]. (2018, červenec 4). YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=bE3BR9wffQ8&t=2737s>

Paroubek, J. (2016, grudzień 1). *Slavík rozvlnil českou žumpu*. Nová republika. <http://www.novarepublika.cz/2016/12/jiri-paroubek-1.html>

Prokeš, J. (2003). *Estetická výstavba české folkové písně v 60.-80. letech*. Masarykova Univerzita.

Prokeš, J. (2011). Postavení české folkové písně v celku národní kultury. W J. Prokeš, *Česká folková píseň v kontextu 60.-80. let 20. století* (ss. 153–156). Masarykova univerzita.

Provázničková, L. (2016, grudzień 1). *Ortel bojuje proti zničení své vlasti muslimskými teroristy*. Fragmenty. Kulturně-hospodářská revue. <http://a.mx.fragmenty.cz/index.php/kultura/item/1480-ortel-bojuje-proti-zniceni-sve-vlasti-muslimskymi-teroristy>

PV. (2017, listopad 27). *Okamura: Gratuluji skupině Ortel k umístění v anketě Zlatý slavík*. ParlamentniListy.cz. <https://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Okamura-Gratuluji-skupine-Ortel-k-umisteni-v-ankete-Zlaty-slavik-513845>

Rambousek, O. (2015, grudzień 16). *Kdo je Tomáš Ortel, co je skupina Ortel a kdo je potom Kalousek, Babiš, Schwarzenberg*. ParlamentniListy.cz. <http://www.parlamentnilisty.cz/article.aspx?rubrika=1415&clanek=413170>

Rambousek, O. (2016, listopad 29). *A zase ORTEL: Sluníčkářům a havloidům pravda nevoní*. ParlamentniListy.cz. <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Oldrich-Rambousek-A-zase-ORTEL-Slunickarum-a-Havloidum-pravda-nevoni-464819>

Rataj, J. (2006). Vize české nacionální politiky v soudobých konceptech krajní pravice v České republice. W J. Němec & M. Šustková, III. *Kongres českých politologů, Olomouc 8-10.9.2006*. Česká společnost pro politické vědy.

red, & drb. (2017, listopad 27). *Okamura blahopřál kapele Ortel: Byla podle něj cenzurována*. Echo24.cz. <https://echo24.cz/a/SYK9T/okamura-blahopral-kapele-ortel-byla-podle-nej-cenzurovana>

Redakce. (2015, grudzień 3). *Spor o kytku pro Kryla*. *Kroměřížský deník*, 2015(281), 1, 3.

Rochovanský, J. (2016, grudzień 1). *Tomáš Ortel: Cena slavíka protestem příznivců proti zamlčování naší tvorby*. Magazín PraKultura. <http://www.prakultura.cz/2016/12/01/tomas-ortel-cena-slavika-protestem-priznivcu-zamlcovani-nasi-tvorby/>

Špulák, J. (2017, listopad 28). *Skupina Kabát vrací českého slavíka*. Novinky.cz. <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/skupina-kabat-vraci-ceskeho-slavika-40053191>

Švábek, J. (2017, październik 27). *Spolek ocenil Tomáše Ortela: Podle soudu neoprávněně užil jméno Karla Kryla*. Novinky.cz. <https://www.novinky.cz/kultura/453209-spolek-ocenil-tomase-ortela-podle-soudu-neopravnene-uzil-jmeno-karla-kryla.html>

T. Ortel a A. Brichta v pořadu Instinkty Jaromíra Soukupa [Video]. (2018, październik 30). YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=KynlR_ICus0&t=1202s

Tichý St., J. (2016, listopad 30). *Trošku sakrasmu a trošku faktu pro hysterii kolem „našeho” Banga*. Občanský Týdeník. <https://www.obcansky-tydenik.cz/trosku-sakrasmu-a-trosku-faktu-pro-hysterii-kolem-naseho-banga/>

Tomáš Ortel opět na Svobodném rádiu. (2017, listopad 17). Svobodné rádio. <http://svobodne-radio.cz/2017-11-17-studio-beta-tomas-ortel-opet-na-svobodnem-radiu/>

Větvička, L. (2017). *Ortel vyhrál Slavíka – Slavíkovské podvody fanoušky neumlčí*. Fragmenty. Kulturně-hospodářská revue. <http://www.fragmenty.cz/index.php/mediokracie/item/1941-ortel-vyhral-slavika-slavikovske-podvody-fanousky-neumlci>

Vitvar, J. H., & Čápková, H. (2016, grudzień 3). *Skupiny Ortel se nemusíme bát*. Respekt, 2016(49). <https://www.respekt.cz/tydenik/2016/49/skupiny-ortel-se-nemusime-bat?issuelid=100155>

Zelenka, J. (2015, listopad 13). *Zlatý slavík ve stínu xenofobního Ortelu: Šiky extremistů atakují soutěž o kapelu roku*. Lidovky.cz. https://www.lidovky.cz/domov/xenofobni-skupina-ortel-utoci-na-vyihu-v-ceskem-slaviku.A151112_142632_In_domov_jzl

Zemanová-Kopecká, R. (2013, styczeń 9). *Zeman odhalil pamětní desku Karla Kryla svého přítele*. ParlamentníListy.cz. <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Zeman-odhalil-pametni-desku-Karla-Kryla-sveho-pritele-259080>

A New Singer-Songwriter: The Songs and Activity of Tomáš Hnídek in Czech Extreme Right-Wing Discourse

This article aims to present the songs and activity of Tomáš Hnídek and their reception among extreme right-wing sympathisers in the Czech Republic over the last decade. The study analyses the use of selected elements of collective imagery related to the singer-songwriter convention, with particular reference to the figure of Karel Kryl. It also draws attention to persuasive techniques of creating an image and to their influence on the reception of the singer-songwriter genre in the context of hate speech and struggle over a new politics of memory in the Czech Republic, pursued by extreme right-wing politicians and their followers.

Keywords:

Tomáš Hnídek; Ortel rock band; Karel Kryl; singer-songwriter; nationalism; extreme right wing; creation; image

Nowy bard. Twórczość i działania Tomáša Hnídka w dyskursie czeskiej skrajnej prawicy

Zadaniem artykułu jest przybliżenie twórczości i działań Tomáša Hnídka oraz ich recepcji wśród zwolenników skrajnej prawicy w minionej dekadzie w Czechach. W artykule podjęto analizę zjawiska eksploatacji wybranych wyobrażeń zbiorowych łączonych z nurtem bardowskim ze szczególnym uwzględnieniem odwołań do postaci Karela Kryla. Zwrócono szczególną uwagę na występujące zabiegi z obszaru kreacji i autokreacji o niezwykle perswazyjnym potencjale oraz ich wpływ na kształtowanie się dalszej recepcji twórczości bardowskiej w kontekście mowy nienawiści oraz walki o nową politykę pamięci w Czechach, podejmowanej przez polityków skrajnej prawicy i ich sympatyków.

Słowa kluczowe:

Tomáš Hnídek; zespół Ortel; Karel Kryl; bard; nacjonalizm; skrajna prawica; kreacja; wizerunek

Citation:

Witkowska, T. (2020). Nowy bard: Twórczość i działania Tomáša Hnídka w dyskursie czeskiej skrajnej prawicy. *Adeptus*, 2020(15), Article 2089. <https://doi.org/10.11649/a.2089>

Publication History:

Received: 2019-08-27; Accepted: 2020-05-26; Published: 2020-06-30